

РОЗДІЛ 10 СУДОУСТРІЙ

УДК 342.56:070.11

ВИЩИЙ СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ СУД УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ТА ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ШЛЯХИ ВЗАЄМОДІЇ

HIGH SPECIALIZED COURT OF UKRAINE FOR CIVIL AND CRIMINAL CASES AND MASS MEDIAS: WAYS OF CO-OPERATION

Панькова Л.О.,

к.ю.н., доцент кафедри цивільного та господарського права

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті проаналізовано актуальний стан взаємодії Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ із засобами масової інформації. У світлі проведення судової реформи визначено завдання щодо співпраці Касаційного кримінального суду та Касаційного цивільного суду із мас-медіа.

Ключові слова: судова система, судова реформа, суд, суддя, засоби масової інформації.

В статье проанализировано актуальное состояние взаимодействия Высшего специализированного суда Украины по рассмотрению гражданских и криминальных дел со средствами массовой информации. В связи с проведением судебной реформы определены задачи относительно сотрудничества Кассационного уголовного суда и Кассационного гражданского суда с масс-медиа.

Ключевые слова: судебная система, судебная реформа, суд, судья, средства массовой информации.

In the article was analysed the actual consisting of co-operation of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases with mass medias. In the light leadthroughs of judicial reform certainly task in relation to the collaboration of criminal court of cassation and civil court of cassation from mass-media.

The judicial reform carried out in previous years did not attain the purpose. In mass medias from time to time publications appear about the feausance of corruption offences some judges, improper conduct and others like that. There is a situation of mistrust to the judges, judicial establishments, department judicial.

Therefore a department judicial must constantly demonstrate public, that a judge corps is ready to cleaning; to put right a dialog with public by mass medias in accordance with international standards; to come into the notice of society by mass medias to the near-term problems of the legal proceeding; to promote the level of knowledge of citizens in relation to new principles of functioning of department judicial and proper changes in a legislation.

Organization of work in relation to co-operation of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases with the representatives of mass medias depends upon the department of press-service.

The representatives of mass medias can conduct photography in the hall of the judicial meeting, video- and audio fixing with the use of portable video- and audiothechnical facilities without the receipt of separate leave of court, but taking into account limitations, set a law.

The representatives of mass medias, present on the judicial meeting, must adhere to the general rules of conduct in the judicial meeting, requirements of judicial legislation of Ukraine; not to violate a right for other persons, not interfere with realization of justice.

Informing of representatives of mass medias about measures which High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases place by the done early placing on the official web site of High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases announcements of presses and delivery of them on the electronic addresses of mass medias.

Key words: judicial system, judicial reform, court, judge, mass medias.

Питання здобуття довіри суспільства до державно-владних інституцій у вітчизняних науково-політичних колах є вкрай актуальним, оскільки довіра є надважливою складовою будь-яких суспільних відносин в кожній державі.

Здійснювана у попередні роки в нашій державі судова реформа, на жаль, не досягла своєї мети як через об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Це врешті-решт призвело до появи численних публікацій у різних засобах масової інформації (далі – ЗМІ) з висвітленням випадків вчинення деякими суддями корупційних правопорушень, подробиць судових рішень, недотримання принципу незалежності, неналежної поведінки деяких одіозних представників Фемиди тощо.

Усе це вкрай негативно вплинуло на репутацію усіх представників суддівського корпусу. Як наслідок, нині спостерігається ситуація недовіри до суддів, судових установ, судової влади в цілому, яка поширена, як це не парадоксально, насамперед серед тих співвітчизників, які ніколи в житті не були присутніми у судовому засіданні.

Тому актуальними завданнями для судової влади, які потребують свого вирішення на сьогодні, є – постійно, відкрито та прозоро демонструвати громадськості, що суд-

дівський корпус готовий до очищення від тих «колег», які винні у дисциплінарних проступках, вчинки яких несумісні зі званням судді; налагодити цивілізовані, конструктивні зв'язки, діалог з громадськістю через ЗМІ відповідно до міжнародних стандартів взаємодії мас-медіа та судів, які б допомогли підвищити рівень довіри до судової влади; привертати увагу суспільства через ЗМІ до першочергових проблем судочинства; постійно підвищувати рівень обізнаності громадськості щодо нових засад функціонування судової влади та відповідних змін у законодавстві.

При цьому слід звернути увагу на те, що діяльність засобів мас-медіа базується на положеннях ст. 34 Конституції України, згідно якої кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запо-

бігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [1].

Таким чином, свобода думки й слова має узгоджуватися з іншими правами людини, в першу чергу із правом на справедливий суд – кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом [2].

Справедливо зазначимо, що на сьогодні судді, працівники апаратів судів та представники ЗМІ співпрацюють, визнаючи свою спільну відповідальність перед громадськістю за налагодження цивілізованого діалогу між судами та ЗМІ, який має задовольняти потребу суспільства в отриманні об'єктивної та своєчасної інформації про умови функціонування судових установ, умови праці суддів та працівників апаратів судів тощо.

Розглянемо для прикладу порядок взаємодії Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) з представниками ЗМІ, який здійснюється відповідно до Законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні у засобах масової інформації», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про інформаційні агентства», Положення про апарат ВССУ та Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у ВССУ.

Організація роботи щодо взаємодії ВССУ із представниками ЗМІ покладається на відділ прес-служби [3]. Представники ЗМІ повинні дотримуватись Інструкції про здійснення державної охорони адміністративних будинків ВССУ та порядок допуску на об'єкт охорони, затвердженої наказом Голови ВССУ від 17 січня 2011 року № 1/0/14-11.

Представники ЗМІ мають завчасно приходити на заходи, заплановані у ВССУ, – не пізніше ніж за 10 хвилин до початку, маючи при собі посвідчення особи.

Відвідування судових засідань ВССУ представниками ЗМІ здійснюється без попередньої акредитації за пред'явленням службового посвідчення, а представниками іноземних ЗМІ – за акредитаційною карткою, виданою прес-службою Міністерства закордонних справ України, крім випадків проведення закритих судових засідань відповідно до приписів чинного процесуального законодавства України [3].

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», учасники судового процесу, інші особи, присутні у залі судового засідання, представники ЗМІ можуть проводити в залі судового засідання фотозйомку, відео- та аудіозапис з використанням портативних відео- та аудіотехнічних засобів без отримання окремого дозволу суду, але з урахуванням обмежень, установлених законом [2]. Трансляція судового засідання здійснюється з дозволу суду. Проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, а також трансляція судового засідання повинні здійснюватися без створення перешкод у веденні засідання та здійснення учасниками судового процесу їхніх процесуальних прав.

Представники ЗМІ, присутні на судовому засіданні, повинні дотримуватись загальних правил поведінки у судовому засіданні, вимог процесуального законодавства України; не порушувати права інших осіб, не заважати здійсненню правосуддя; виконувати розпорядження головуючого судді у справі; утримуватись від будь-яких дій, що свідчать про неповагу до суду або встановлених у суді правил. Представники ЗМІ, присутні на судовому засіданні (якщо вони не є стороною у справі), є спостерігачами, яким законодавством не надано права задавати питання суддям або сторонам у справі [3].

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» за неповагу до суду чи судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності [4].

Акредитація представників ЗМІ на офіційні заходи у ВССУ за межами судового розгляду справи здійснюється на кожен захід окремо шляхом складання відділом прес-служби ВССУ відповідних списків.

Списки представників ЗМІ, які висловили бажання бути присутніми на відповідному заході, складаються на основі телефонних, письмових, надісланих електронною поштою заявок із зазначенням імен та прізвищ цих представників, назв і видів ЗМІ, які вони представляють у часових межах, визначених у прес-анонсі.

Інформування представників ЗМІ про заходи, які проводитиме ВССУ (засідання пленуму ВССУ, зборів суддів ВССУ, Науково-консультативної ради ВССУ, прес-конференції, міжнародні зустрічі тощо), відбувається шляхом завчасного розміщення на офіційному веб-сайті ВССУ прес-анонсів та розсилання їх на електронні адреси ЗМІ.

Висвітлення діяльності ВССУ у ЗМІ відбувається також шляхом розсилання відділом прес-служби ВССУ повідомлень у друковані й електронні ЗМІ, на радіо і телебачення.

Відповіді на інформаційні запити представників вітчизняних та іноземних ЗМІ щодо діяльності ВССУ готують у межах своєї компетенції начальник відділу прес-служби ВССУ та керівники інших самостійних структурних підрозділів апарату ВССУ [3].

Взагалі упродовж 2015 року відділ прес-служби забезпечував інформаційний супровід усіх офіційних заходів, що відбувалися у ВССУ або за участю представників суду; сприяв підготовці публікацій, інтерв'ю, брифінгів, коментарів з керівництвом та суддями ВССУ; брав участь у підготовці угоди про співпрацю ВССУ та проекту «Відкритий суд», створеного всеукраїнською громадською організацією «Відкрита Україна» [5].

На веб-сайті оперативно розміщувалися прес-релізи та інформаційні матеріали. Завчасно анонсувалися заходи, а також відправлялися анонси та оголошення на електронні адреси провідних видань України. Протягом року забезпечувалися належні умови для перебування журналістів під час судових засідань, проводилася акредитація на заходи, що відбувалися у ВССУ.

Відділ ініціював та провів анкетне опитування громадян-відвідувачів суду, яке тривало протягом грудня 2014 року. У 2015 році опрацьовано результати зазначеного опитування, на основі яких було з'ясовано думку відвідувачів стосовно організації роботи суду, визначено проблемні моменти, на які слід звернути увагу й в подальшому жити заходів, необхідних для покращення якості судових послуг та підвищення рівня громадської довіри. Оцінювання проводилося за участю незалежних експертів – представників Громадського люстраційного комітету та ЗМІ, зокрема «Судово-юридичної газети» [5].

За звітний період на веб-сайті суду розміщено 195 матеріалів щодо діяльності ВССУ та його представників. Більшість публікацій з веб-сайта ВССУ оприлюднені на сторінках різних видань, зокрема, «Закон і бізнес», «Юридична практика», «Юридичний вісник України», «Судово-юридична газета», «Юридична газета», Інтернет-видання «Ліга Закон», «Правовий тиждень», «Судовий вісник», «ЮРЛИГА», «ОБХ», «Наші гроші», «Право ТВ», що свідчить про актуальність та змістовність висвітлених питань.

За 2015 рік у провідних юридичних друкованих виданнях розміщено 6 інтерв'ю суддів ВССУ, 16 коментарів, понад 70 публікацій, які містять документи, рішення, ухвали та інші матеріали щодо судової практики ВССУ.

Систематично здійснювався моніторинг та аналіз публікацій у друкованих й електронних ЗМІ щодо діяльності

ВССУ та судової системи загалом, на основі яких готувалися відповідні інформаційно-звітні матеріали.

Також відділ продовжував роботу з налагодження активної взаємодії з неспеціалізованими виданнями та соціальними мережами з метою широкого висвітлення діяльності ВССУ за принципом відкритості й комунікативності, готував пропозиції, спрямовані на забезпечення ефективної взаємодії судової системи і ЗМІ та підвищення рівня довіри суспільства до судової влади України. В установленому порядку і визначені терміни опрацьовувалися інформаційні запити, звернення представників ЗМІ та оперативно надавалися відповіді [5].

Крім того, зборами суддів ВССУ на виконання Рішення Ради суддів України від 12 березня 2015 року № 14 було обрано двох суддів-спікерів [6].

Необхідно зазначити, що п. 6 прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02 червня 2016 року № 1402-VIII (далі – Закон № 1402-VIII), який набув чинності з 30 вересня 2016 року, передбачено, зокрема, що ВССУ діє у межах його повноважень, визначених процесуальним законом, до початку роботи Верховного Суду у складі, визначеному цим Законом, та до набрання чинності відповідним процесуальним законодавством, що регулює порядок розгляду справ Верховним Судом у складі, визначеному цим Законом [2].

Окрім цього, відповідно до ст. 37 Закону № 1402-VIII у складі Верховного Суду повинен діяти, зокрема, Касаційний кримінальний суд та Касаційний цивільний суд [2].

Тому й у цих судах, які буде створено на матеріально-технічній базі ВССУ необхідно розробляти відповідні механізми їх взаємодії із засобами мас-медіа.

Зокрема, слід розробити і впровадити порядок взаємодії Касаційного кримінального суду та порядку взаємодії Касаційного цивільного суду зі ЗМІ та ввести в штатні розклади цих судів посади прес-секретарів, оскільки з перших днів діяльності обидва суди будуть під пильним наглядом громадськості.

У судах необхідно:

1) повідомляти завчасно представників громадськості та представників мас-медіа через веб-сайти судів про призначення до розгляду судами справ, до яких є підвищений суспільний інтерес, за наслідками розгляду яких організувати прес-конференції;

2) налагодити ефективну співпрацю з авторитетними громадсько-політичними ЗМІ, які охоплюють широку аудиторію та не спеціалізуються на правовій тематиці;

3) забезпечити своєчасне реагування на публікації, виступи в ЗМІ з питань діяльності цих судових установ, які не відповідають дійсності, є упередженими та спрямовані на зниження довіри громадськості до правосуддя в цілому;

4) запровадити систематичний моніторинг висвітлення в мас-медіа діяльності цих судів з метою відстеження прогресу у покращенні іміджу суддівського корпусу.

Крім того, у Касаційному кримінальному суді (далі – ККС) та у Касаційному цивільному суді (далі – КЦС) необхідно обрати суддів-спікерів зборами відповідного суду, які мають бути уповноважені висвітлювати офіційну

позицію від імені суду, брати участь у публічних заходах за участю представників ЗМІ, а також виконувати інші повноваження, спрямовані на реалізацію комунікаційної стратегії суду, яку також невідкладно слід прийняти в цих судах.

Судді-спікери ККС та КЦС мають координувати прес-секретарів цих судів за такими напрямками діяльності:

- інформаційне супроводження та робота зі ЗМІ;
- комунікації із громадськістю.

Окрім цього, судді-спікери ККС та КЦС в межах своїх повноважень повинні:

- здійснювати інформаційний супровід засідань зборів суддів;
- брати участь у прес-конференціях, брифінгах, інших заходах публічного характеру за участю представників ЗМІ;
- забезпечувати інформування представників ЗМІ про заходи, які проводитимуть ці судові установи;
- брати участь у розробці комунікаційної стратегії ККС та КЦС, спрямованої на підвищення рівня довіри громадськості до судів як органів правосуддя;
- надавати офіційні коментарі, відповіді, інтерв'ю від імені суду представникам ЗМІ, у т. ч. у справах, що становлять підвищений суспільний інтерес;
- вживати заходи щодо налагодження ефективного діалогу між представниками мас-медіа та судами;
- пропонувати та вносити на розгляд зборів суддів ККС та КЦС модель реагування на критичні публікації щодо діяльності судів тощо.

Підсумовуючи вищевикладене в цілому, слід зазначити, що наша держава наразі перебуває в процесі втілення в життя комплексних змін і реформувань багатьох сфер діяльності суспільства, у т. ч. й у судовій владі, оскільки метою судової реформи є запровадження якісно нових правил діяльності судової системи задля гарантування захисту прав людини відповідно до світових стандартів судочинства.

Однак, реформи подекуди бувають надто радикальними, тому як для юристів-практиків, так і для будь-яких громадян важливо певною мірою критично сприймати гучні заяви про судову систему, які роблять деякі політики.

Представники ЗМІ як частина вітчизняного суспільства, як професіонали у своїй діяльності мають висвітлювати об'єктивні факти, альтернативні точки зору, звертаючись за коментарями до суддів та судових установ та уникати публікувати лише негативні моменти у гонитві за рейтингами чи тимчасовою популярністю. В свою чергу судді та представники апаратів судів повинні ефективно виконувати свої професійні обов'язки. Суддівський корпус має постійно демонструвати, що він усвідомлює свою високу відповідальність перед громадськістю та дотримується високих вимог, яке поставило суспільство.

В умовах подальшого проведення судової реформи в частині утворення ККС та КЦС першочергово необхідно прийняти комунікаційну стратегію в судах, відповідні правила (порядки) взаємодії цих судів зі ЗМІ, запровадити посади прес-секретарів та обрати суддів-спікерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/page>
3. Порядок взаємодії Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ з представниками засобів масової інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sc.gov.ua/ua/porjadok_vzajemodiji_vssu_z_predstavnikami_zmi.html
4. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02 червня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>
5. Звіт про роботу апарату Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sc.gov.ua/ua/zviti_pro_robotu_vssu.html
6. Обрано суддів-спікерів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sc.gov.ua/ua/novini_zh_i_pivrichchja_2016_roku/obrano_suddivspikeriv_vicshogo_spezializovanogo_sudu_ukrajini_z_rozgljadu_civilnih_i_kriminalnih_spr.html